

STORMEN DOOR DE EEUWEN HEEN

Mijn inspiratiebron: *"Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen"* door J. Buisman (Uitgeverij Van Wijnen - Franeker).

Inleiding

J. Buisman is een betrouwbaar historisch geograaf, een verslaggever van het weer door de eeuwen heen. Kleurrijk en boeiend schrijft hij op een gevoelige manier over weer en wind, warmte en droogte, winter en zomer. Hij duikt in archieven, documenten en dagboeken en geeft ons een genuanceerd beeld van wat er zich honderden jaren lang afspeelde op zee en op het land. Stormvloed, overstromingen en andere natuurrampen spreken sterk tot de verbeelding, omdat ze vaak zo ingrijpende gevolgen hebben voor mens en dier. Het gaat over ellende en overleven, ontdekkingen en inventiviteit en het voortdurend verzamelen van kennis. De boeken zijn bestemd voor iedereen die belangstelling heeft voor een verleden waarover met vakkennis is geschreven. Het gaat hier niet om sterke verhalen en het is geen romantische 'winterliteratuur'! *"Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen"* is een standaardwerk, iets wat je nieuwsgierig maakt zoals bij het lezen van de beste roman!

"Wien 't water deert, die 't water keert". Maar zo eenvoudig is dat niet: de vernieling van de kust door het zeegeweld is geen zeldzaamheid. Verzakkingen en dijkbreuken zijn onvoorspelbaar. Gelukkig zijn Vlamingen en Nederlanders vindingrijk. Prachtig en efficiënt zijn bijvoorbeeld de paalhoofden op de Westkust van Walcheren. En ook de Hondsbossche Zeewering tussen Camperduin en Callantsoog is een breed en machtig bolwerk tegen de meedogenloze kracht van de zee. Soms is het er onwezenlijk stil bij avondval en als je dan in het midden van oktober de verre klank van een misthoorn hoort terwijl je in de duinen in het helmgras staat en droomt en je boven de branding het witste wit der meeuwen ziet, dan word je waarlijk weer melancholiek.

Schepen in nood in een razende storm.
Schilderij van Ludolf Backhuysen 1690.

"De zeelucht graaft," schrijft de Nederlandse dichter Nescio. Of van zeelucht krijg je honger. Laten we eens nagaan wat er tussen de Allerheiligenstorm van 1170 en de kerstnacht van 1593 voor interessants en boeiends te beleven viel - hoe catastrofaal de gevolgen ook waren. Wij eindigen het verhaal vlak voor Joost van den Vondel werd geboren.

De Allerheiligenstorm van 1170

De Allerheiligenstorm ging gepaard met ongeziene overstromingen tot diep in de provincie: het woelende water van de Noordzee bereikte Utrecht, het hart van Noordwest Nederland. *"Te Utrecht staat het zeewater tot onder de stadsmuren en men kan er zeevis vangen, interessant gegeven. Er werd een wijting gevangen binnen de stadsmuren van Utrecht, een vis die alleen in de zee voorkomt"*. In het grote merengebied achter de duinenrij langs de kust bevond zich vroeger het Almere (wellicht een Germaans woord voor groot meer). Sinds de Allerheiligenvloed drong de Noordzee langs geulen en gaten het gebied binnen. Na decennia van zware stormen werden steeds meer veenmoerassen verwoest en weggevaagd. Pas rond 1240 wordt de naam Zuiderzee voor 't eerst gebruikt.

De geboorte van De Braakman

Vermeedelijk is tijdens de kerstnacht 1357 in een desolaat landschap aan de Westerschelde (Honte) de Braakman ontstaan. Hij ontstond wellicht doordat de zee via een verwijde zeearm het blote achterland kon binnendringen. Dit was immers uitgehold door turfopgravingen en zoutwinning uit het veen. Tijdens de storm verdronken vele mensen in Assenede, Axel, Biervliet, Boekhoute, Hulst...

Maximale uitbreiding van de Braakman.
Biervliet werd een eiland.

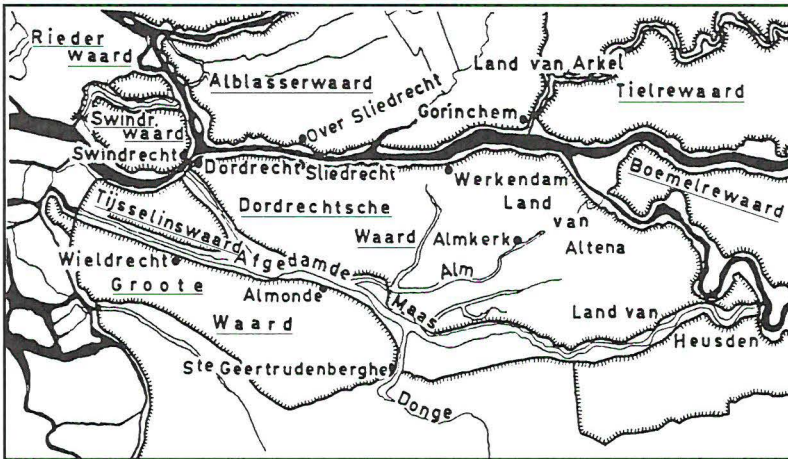
De Braakman wordt in verband gebracht met de tijd van de vliet-stadjes, zoals Biervliet en Watervliet. Een vliet is een waterloopje, een beek, maar veelal een snelstromend water. Boekhoute, Philippine en andere dorpen werden vissershaventjes dankzij kanalen naar de Braakman. Wegens verzanding van het gebied en afdamming van de Braakman werd de verbinding later afgesloten. De romantiek bleef bewaard: de dorpen zijn nog altijd (culinair) geliefde pleisterplaatsen voor Vlamingen en Hollanders!

De Sint-Vincentiusvloed van 1393

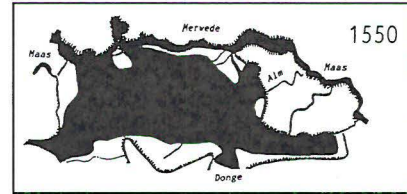
Op 21/22 januari wordt een stuk van Oostende verzwolgen door de zee: huizen storten in en zinken in zee. In 1395 wordt de stad hersticht, want Oostende was al een echte stad tijdens het bewind van Margaretha (1244-1278). Er bestond ook grafelijke duingrond. Men was op zijn minst al *bewust* van het belang van een zandstrand met een duinenrij erachter: "De stadsstichting bracht een groot gevaar mee en wel de afplating van het duinmassief, dat als zeewering het achterland moest beschermen. De gevolgen waren ernstig".

De Sint-Elisabethvloed en de geboorte van De Biesbosch

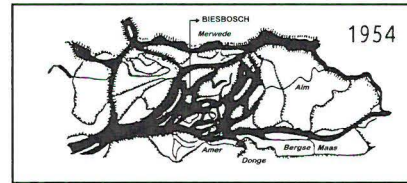
Op 18 en 19 november 1421 woedde de zoveelste storm over de Noordzee en de Nederlanden. In die tijd is geleidelijk het bekende natuurgebied de Biesbosch ontstaan. Dat benedenriviereengebied werd een echt tranenmeer, want duizenden mensen verdronken. Tussen Geertruidenberg, Dordrecht en Werkendam ontstond een binnensee. Langs geulen en rivieren werd zand en slib aangevoerd en ontstonden er zandplaten die hoger kwamen te liggen en begroeid raakten met biezen, riet en wilgen. De Biesbosch was geboren met geulen en kreken, ondiepten en waterplassen en later vele bomen, nu een paradijs voor bevers!

De vruchtbare polders vóór de Sint-Elisabethvloed

De overstromde gebieden (zwart) in 1550

De Biesbosch in 1954 .

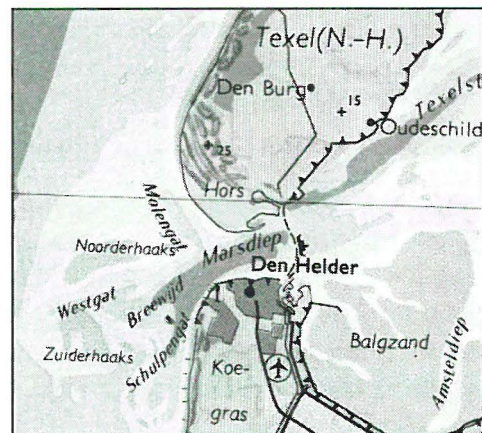
Damianusvloed 26-27 september 1509

Tussen Blankenberge en Cadzand staan de polders blank. Die zeearm van het Zwin, dit grensland is buiten haar oevers getreden. Groot is de omvang van de ravage als je weet dat er op het eiland Texel alleen al 5.000 schapen verdrinken! Het belang van de duinen die het blote achterland moeten beschermen tegen windkracht en zee geweld, wordt serieus opgevat. Dit wordt verordend door het Vrije van Brugge bij monde van Maximiliaan van Oostenrijk: "In Vlaanderen vervaardigt Maximiliaan op verzoek van het Vrije van Brugge in 1510 een plakkaat uit waarin ten strengste wordt verboden dijken en duinen van gras, doornstruiken en houtgewas te ontdoen of er vee te laten grazen". Vandaag de dag verwijdert men de doornstruiken uit de duinen, laat men er soms ezels grazen, maar dit is een ander verhaal.

Tesselschade

Het Marsdiep (*Flavus Maresdeop*) tussen Texel en het vasteland is een zeearm die al gekend was in de achtste eeuw. De zeearm werd geleidelijk een toegangsweg tot de havens in de Zuiderzee. Het werd een beschutte ligplaats voor oorlogs- en koopvaardij schepen. Tijdens de kerstnacht van 1593 stak er een geweldig storm op uit westzuidwest. Vele schepen gaan verloren, ook in Oostende wordt er schade aangericht.

"Waer door vierenveertich groote Coopvaarders schepen versoncken, ende ontrent 1050 Schippers ende Bootghesellen verdroncken".

Marsdiep: huidige toestand

De naam Tesselschade alludeert op de schade die schepen opliepen tijdens de zware storm in 1593 in het Marsdiep. De graanhandelaar en letterkundige Roemer Visscher was één van de gedupeerden, want ook hij had in ieder geval door de averij als koopman schade geleden. Op 25 maart, op Maria-Boodschap, werd Roemer vader van een dochter: Maria Tesselschade. Een treffender naam kon hij niet bedenken. De vreemde naamgeving getuigt van diep respect en deemoed tegenover de natuurelementen tijdens de kerstnacht in het Marsdiep tussen Texel en Den Helder. Maria Tesselschade Roemersdochter Visscher heette kortweg Tesseltje. Een andere dochter heette Truitje.

Johan Corveleijn